

Zespół zabytkowych spichlerzy Pomnik Historii

POMNIK
HISTORII

Pomnik Historii to jedna z form ochrony zabytków o wyjątkowym znaczeniu dla historii i kultury Polski. Tytuł ten przyznawany jest zabytkom nieruchomym o szczególnej wartości historycznej, naukowej i artystycznej, utrwalonym w powszechnej świadomości i mającym duże znaczenie dla dziedzictwa kulturalnego Polski. Ustanawiany jest przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem, na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Pomniki Historii ustanawiane są od 1994 roku. Do listopada 2017 roku to najwyższe wyróżnienie nadano 81 zabytkom. Oprócz grudziądzkich spichlerzy na listę wpisane są m.in.: zespół zamku krzyżackiego w Malborku, Kanał Elbląski, historyczny zespół miasta Krakowa, rezerwat archeologiczny w Biskupinie, zespół klasztorny Jasnej Góry w Częstochowie, a także pole bitwy grunwaldzkiej.

Lista jest otwarta i z każdym rokiem sukcesywnie się powiększa. Do elitarnego grona Pomników Historii mogą dołączać obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Do października 2020 r. to najważniejsze wyróżnienie nadano 109 zabytkom.

Najważniejszym dokumentem nadanym dla Grudziądza był przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim wystawiony w dniu 18 czerwca 1291 r. w Lipienku przez wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego Meinharda z Querfurtu. W przywileju tym określono granice zachowanego do dziś miasta średniowiecznego oraz nadano mu prawo do handlu. Układ przestrzenny, z siatką ulic i prostokątnym rynkiem pośrodku, odznaczał się regularnością. Miasto zamykał system obwarowań z podwójnym murem z basztami, bramami i fosą. Od strony Wisły mur był pojedynczy, postawiony na skarpie, w niedługim czasie zastąpiony ciągiem spichlerzy. Powstanie spichlerzy związane było z rozwojem Grudziądza w XIV w. jako ośrodka handlowo-rzemieślniczego, czerpiącego duże zyski z handlu zbożem. Po wprowadzeniu zabudowy spichrzowej miasto nabrało charakteru portu rzecznego. Pierwsze spichlerze powstały zapewne przed 1346 r. W 1504 r. w spisie nieruchomości wzmiankowanych jest ich już 14. Rejestr czynszowy z 1608 r. wymienia ich 16. W kolejnych latach liczba ich wzrastała. W 2 połowie XV w. i przez cały wiek XVI miasto było centrum obrotu zbożem dla północnej części ziemi chełmińskiej oraz lubawskiej, również w wyniku utworzenia komory celnej. Sytuacja ekonomiczna miasta uległa pogorszeniu w 2 połowie XVII w. podczas „potopu szwedzkiego”. Dodatkowo podczas walk o odzyskanie miasta w 1659 r. wybuchł w mieście pożar, w którym oprócz budynków mieszkalnych i publicznych ucierpiały też spichlerze. Po pożarze w 2 połowie XVII w. zespół stopniowo odbudowywano. W 2 połowie XIX w. i na początku XX w. część spichlerzy zaczęto adaptować do funkcji mieszkalnych. Po raz kolejny częściowemu zniszczeniu uległy podczas II wojny światowej. Po wojnie budynki odbudowywano i remontowano.

Obecnie zespół tworzy 26 spichlerzy ustawionych kalenicowo do Wisły, o kilkukondygnacyjnych ceglanych elewacjach z przyporami, z większą liczbą pięter od strony rzeki. Mury spichlerzy wykazują wiele faz budowy. W części z nich, w partiach przyziemia, zachowany jest zrąb gotycki. Budynki są nakryte dachami dwuspadowymi z dachówką.

Zespół grudziądzkich Spichlerzy tworzy 26 budynków ustawionych kalenicowo do Wisły, o kilkukondygnacyjnych ceglanych elewacjach z przyporami, z większą liczbą pięter od strony rzeki. Mury spichlerzy wykazują wiele faz budowy. W części z nich, w partiach przyziemia, zachowany jest zrąb gotycki. Budynki są nakryte dachami dwuspadowymi z dachówką.

#11

*Izabela
Fijałkowska*

Fot. M. Nasieniewski

Wydawca:
© Miejski
Ośrodek Rekreacji
i Wypoczynku
ul. Za Basenem 2
86-300 Grudziądz
www.moriw.pl

Informacja Turystyczna
Rynek 3-5, 86-300 Grudziądz
tel. 56 46 123 18, e-mail: it@itgrudziadz.pl

www.itgrudziadz.pl

GRUDZIĄDZ

ZESPÓŁ ZABYTKOWYCH SPICHLERZY

POMNIK
HISTORII

Spichlerze nr 9 i 11 – uważane są za najstarsze z ciągu spichlerzy i datowane na XIV w. Przyпуска się, że powstały na miejscu dawnego spichlerza kupca Bornwalda (obejmującego pierwotnie działki spichlerzy nr 9 i 11), z którego zachował się mur przyziemia od strony Wisły. Powstały one w latach 1310–1340, przed pożarem w 1341 r. Wyższe partie muru mogły być drewniane lub w konstrukcji szachulcowej. Po pożarze w 1659 r. wzniesiono dwa spichlerze nr 9 i 11. Po II wojnie światowej odnowione i przeznaczone na potrzeby Muzeum.

Spichlerze nr 13 i 15 – powstały pierwotnie jako jeden spichlerz po pożarze w 1341 r. Podczas pożaru w 1659 r. spichlerz został zniszczony, odbudowany w końcu XVII w. Prawdopodobnie już w XVIII w. podzielono go na dwa spichlerze. W elewacjach od strony rzeki zachowane są drewniane rynny do zsypania zboża. Po II wojnie światowej odnowione i przeznaczone na potrzeby Muzeum.

Spichlerz nr 17 – powstał w XVII w. na miejscu wcześniejszego spichlerza powstałego po pożarze w 1341 r. Po II wojnie światowej odnowiony i przeznaczony na potrzeby Muzeum.

Spichlerz nr 19 – zbudowany lub przebudowany ok. XVII w. Na przełomie XIX i XX w. ponownie przebudowywany. W pocz. XX w. przebudowany na browar i stajnię. W latach trzydziestych XX w. przebudowany na cele mieszkalne wraz ze zmianą układu wnętrza oraz otworów okiennych i drzwiowych.

Spichlerze nr 21 i 23 – zbudowane lub przebudowane ok. XVII w. W pocz. XX w. przebudowane na cele mieszkalne z wprowadzeniem wspólnej elewacji od strony ul. Spichrzowej.

Spichlerz nr 25 – powstał w XVII lub XVIII w. prawdopodobnie na zrębie gotyckim. W 4 ćw. XIX w. przebudowany na mieszkania, z elewacją o cechach klasycystycznych. W tym czasie od zachodu dobudowano stajnię.

Spichlerz nr 27 – pierwotny spichlerz, pochodzący z XVI lub XVII w. całkowicie został przebudowany w 1903 r. na cele mieszkalne. W 1938 r. gruntowanej przebudowie uległy elewacje i wnętrza.

Spichlerz nr 29 – powstały na przełomie XVII i XVIII w. W 1903 r. zniszczony pożarem i odbudowany z przeznaczeniem na cele mieszkalne, z eklektyczną elewacją.

Spichlerz nr 31 – obecny budynek powstał po pożarze w 1659 r., na zrębie gotyckim. Na przełomie XIX i XX w. spichlerz został gruntownie przebudowany na cele mieszkalne. Po zniszczeniach II wojny światowej odbudowany ok. 1951 r.

Spichlerz nr 33 – wzniesiony po pożarze w 1659 r. na miejscu dawnego spichlerza z XIV w. Obecna elewacja pochodzi z pocz. XX w. W latach dziewięćdziesiątych XX w. przeprowadzono (nieukończony) remont. Obecnie mieści się w nim Muzeum Handlu Wiślanego FLIS.

Spichlerz nr 35 – wzniesiony po pożarze w 1659 r. na miejscu dawnego spichlerza z XIV w. Przebudowany ok. 1900 r. i połączony (łącznikiem nad ulicą Spichrzową) z hotelem „Królewski Dwór” istniejącym w pierzei przyrynkowej (obecnie nie istniejący). Podczas II wojny światowej zniszczeniu uległy dwie górne kondygnacje, które rozebrano w 1959 r. W latach dziewięćdziesiątych XX w. przeprowadzono (nieukończony) remont. Obecnie mieści się w nim Muzeum Handlu Wiślanego FLIS.

Spichlerz nr 37 – wzniesiony na zrębie gotyckim, przebudowany w XVII w. W 1896 r. nastąpiła przebudowa spichlerza związana z przeznaczeniem go na cele mieszkalne. Budynek podwyższono i zmieniono układ okien w elewacjach oraz układ wnętrza.

Spichlerz nr 39 – wzniesiony w 2 połowie XVII w., przebudowany w XIX w. W 1936 r. podwyższono go o 2 kondygnacje. Obecnie spichlerz jest obiektem o funkcji magazynowej.

Spichlerz nr 41 – wzniesiony na przełomie XVII i XVIII w. W początku XX w. nastąpiła przebudowa parteru od strony Wisły. W latach trzydziestych XX w. został on nadbudowany. Obecnie spichlerz jest obiektem o funkcji magazynowej.

Spichlerz nr 43 – wzniesiony po pożarze w 1659 r. na wcześniejszych relikwach. Obecnie spichlerz jest obiektem o funkcji magazynowej.

Spichlerz nr 45 – wzniesiony po pożarze w 1659 r. na zrębie gotyckim. Obecnie spichlerz jest obiektem o funkcji magazynowej.

Spichlerz nr 47 – zbudowany prawdopodobnie w XVI w., przebudowany w 1771 r. Pod gzymsem od ul. Spichrzowej znajduje się płaskorzeźba z alegorią Fortuny, monogramem PC i datą 1771. Uległ on zniszczeniu podczas II wojny światowej, odbudowany po 1945 r. Obecnie spichlerz jest obiektem o funkcji magazynowej.

Spichlerz nr 49 – pierwotny spichlerz powstał zapewne jako gotycki, później odbudowany po pożarze w 1659 r. Do XIX w. istniał jako budynek magazynowy. Od 1827 r. budynek pełnił rolę szaletu publicznego.

W pocz. XX w. budynek zmodernizowano a I piętro użytkował Magistrat, z którym połączono spichlerz łącznikiem nad ulicą Spichrzową.

Spichlerz nr 51 – wzniesiony na przełomie XVII i XVIII w., przebudowany w 1922 r. Zmianie uległy wnętrza, wprowadzono nowe schody i okna. Obecnie w budynku mieszczą się biura Urzędu Miejskiego.

Spichlerz nr 53 – zbudowany prawdopodobnie na przełomie XVI i XVII w. z wykorzystaniem wcześniejszych relikwów, kilkakrotnie przebudowywany. W końcu XVIII w. nadbudowany o jedną kondygnację. W latach dwudziestych XX w. przebudowany na zakład stolarski. Uszkodzony podczas II wojny światowej i odbudowywany do 1958 r. z adaptacją na magazyn. Obecnie, po kolejnej adaptacji, w budynku mieszczą się biura Urzędu Miejskiego.

Spichlerz nr 55 – przebudowany w końcu XIX w. na cele mieszkalne z wykorzystaniem relikwów wcześniejszej budowli, widocznych od strony Wisły. Ok. 1925 r. powstał taras od strony rzeki.

Spichlerz nr 57 – budynek nie nosi śladów wcześniejszej zabudowy. Powstał jako kamienica mieszkalna ok. 1901 r. ze skromnym wystrojem elewacji.

Spichlerz nr 59 – budynek powstał w 3 ćw. XIX w. prawdopodobnie w miejscu wcześniejszej zabudowy. Na przełomie XIX i XX w. mieścił się w nim zakład stolarski i ślusarski, potem fabryka farmaceutyków. Na pocz. XXI w. przeprowadzono w nim remont kapitalny. Obiekt obecnie nie jest użytkowany.

59 57 55 53 51 49 47 45 43 41 39 37 35 33 31 29 27 25 23 21 19 17 15 13 11 9

